

Підготовка батьків до формування у підлітків національно-культурної ідентичності:
реалізація диференційованого підходу

Розглянуто особливості підготовки батьків до формування у підлітків національно-культурної ідентичності. Запропоновано зміст і форми роботи з батьками з підвищення їх виховних можливостей щодо формування у підлітків національно-культурної ідентичності..

Ключові слова: батьки, підлітки, національно-культурна ідентичність, диференційований підхід.

Батьки і сім'я відіграють провідну роль у формуванні національно-культурної ідентичності дитини, є первинним осередком виховання та залучення дітей до національних цінностей.. Готовність батьків до формування національно-культурної ідентичності підлітків передбачає певний ступінь їх здатності здійснювати виховну діяльність, що створює умови для формування у підлітків самовизначення щодо їхньої приналежності до українського народу, нації, опираючись на родину, національний світогляд, українську мову, культуру, зв'язок з історичним минулим [1, с. 103].

Відповідно до встановлених критеріїв готовності батьків до формування національно-культурної ідентичності підлітків (усвідомлення батьками своєї причетності до формування у підлітків національно-культурної ідентичності; наявність у батьків сукупності знань щодо сутності національно-культурної ідентичності особистості; знання батьками форм і методів формування національно-культурної ідентичності у підлітків в умовах сімейного виховання; взаємодія батьків зі школою у питанні формування національно-культурної ідентичності підлітків) принагідно було визначено чотири групи батьків. Розглянемо особливості визначених чотирьох груп батьків за їх готовністю до формування в учнів національно-культурної ідентичності, які погодилися брати участь в експериментальній роботі [1, с. 104-106].

Слід зазначити, що серед опитуваних існують батьки, які скептично ставляться до незалежності української держави (17,5%), тому не були

зараховані до цих груп. Питання державницького будівництва, зміцнення України як частини Європейського простору, національно-культурної ідентичності викликають у них активні заперечення або мовчазний протест, бо вони певною мірою є прибічниками «руського мира». Ці батьки відмовляються брати участь у письмових опитуваннях, водночас активно усно висловлюють свої позиції і переконання, аргументуючи їх відомими з російських пропагандистських телеканалів сентенціями. Співпраця з вчителями з метою формування у підлітків національно-культурної ідентичності не обговорюється.

Співвідношення кількості батьків щодо їх ставлення до Української держави таке: негативне ставлення до процесів і змін, які відбуваються в Україні – 17,5%, позитивне ставлення – 82,5%, тобто більшість батьків налаштовані на різновекторну розбудову української державності.

У першу групу ввійшли батьки, які готові і повністю здатні формувати у підлітків національно-культурну ідентичність. У них висока вмотивованість, усвідомлення своєї причетності і можливостей у здійсненні цієї діяльності. Крім того, вони активно допомагають учителям, організовуючи різні форми позакласної та позашкільної роботи (культпоходи, екскурсії, відвідування театрів, музеїв, виставок та ін. – 15,8%).

Другу групу склали батьки потенційно здатні формувати в підлітків національно-культурну ідентичність. Найголовнішим їх недоліком є відсутність стійкої мотивації до цієї роботи, оскільки вони не вірять, що Україна досягне успіхів як незалежна, суверенна, вільна держава; що влада спроможна захистити інтереси держави і своїх громадян, створити для людей відповідні соціально-економічні умови для життя, які можна порівняти з умовами життя в країнах європейської співдружності. Ці батьки спілкуються з педагогами переважно з питань навчання дітей, не сприяють участі дітей у різноманітних виховних заходах, спрямованих на національне становлення (13,8 %).

До третьої групи віднесені батьки, які частково здатні здійснювати таку роботу. Вони розуміють її важливість, однак не мають достатньої кількості ґрунтовної інформації з кола питань, які охоплюють даний аспект національно-громадянського виховання, не вміють працювати з дітьми, покладаються повністю на школу (27,2%).

У четвертій групі опинилися батьки, яких національне, громадянське виховання своїх дітей взагалі, і формування національно-культурної ідентичності зокрема не хвилює. Складне матеріальне становище, пошуки шляхів збільшення фінансів, постійного заробітку є об'єктивними умовами їх життя. Контакти зі школою обмежені, батьки не підтримують зусилля школи щодо розвитку у дітей відчуття приналежності до українського народу, не беруть участь у проведенні різноманітних заходів, спрямованих на національне виховання учнів (43,2 %).

З метою підвищення готовності батьків до формування у підлітків національно-культурної ідентичності згаданих чотирьох груп була розроблена методика, в основу якої покладено диференційований підхід.

Диференціація (від лат. *differentia* – різниця, відмінність) передбачає поділ, розчленування цілого на якісно відмінні частини [3, с. 175]. Диференційований підхід є одним із способів вирішення завдань з урахуванням особливостей певних груп в спільноті, які існують в ній як певні структурні об'єднання зі схожими, подібними характеристиками, якостями. Диференційований підхід посідає проміжне положення між фронтальною роботою з усією кількістю батьків і можливістю індивідуальної роботи з кожним батьком, дає можливість більш цілеспрямовано визначити зміст і форми роботи для певної категорії батьків [2, с. 132].

На початку року на перших батьківських зборах батькам було оголошено про проведення цілеспрямованої роботи з формування у підлітків національно-культурної ідентичності. У короткому повідомленні вчителі пояснювали основні положення: чому має проводитись така робота, в чому полягає її сутність і зміст, яким чином її здійснювати. Наступним кроком

було проведення письмового опитування (анкетування), за результатами якого вчителі умовно поділили за нашою класифікацією батьків на групи і відповідно планували свої подальші дії у цьому напрямку. Так батьки налаштовувалися на співпрацю зі школою, відбувалася актуалізація відповідних потреб, активізація рольової поведінки.

Зміст і методи роботи для кожної групи батьків добирався відповідно до притаманних ним характеристик.

З батьками першої групи двічі на рік (на початку навчального року і після зимових канікул) проводилася нарада, на якій обговорювались нагальні питання роботи з іншими групами батьків і зміст їх допомоги вчителям. Для спілкування з батьками інших груп виробили певну стратегію: спілкування має бути доброзичливим, добровільним, інформаційно насиченим, за змістом цілком доступним і переконливим.

Найголовнішим завданням для роботи з батьками другої групи було спроба дещо змінити їх погляди на теперішню ситуацію в Україні. Розглядалися «успішні історії» з різних галузей життя – обговорювались спортивні перемоги, досягнення української дипломатії, наукові та технологічні розробки, успіхи у розбудові армії, питання розвою української мови і т.д. Тобто, підкреслювалися ситуації успіху, наголошувалося, що для досягнення кращого життя слід наполегливо працювати, як це робив народ кожної країни, в якій зараз комфортно і безпечно жити. Таким чином, формувалося оптимістичне бачення майбутнього, а відтак і створювалися плани, вибудовувалися перспективи життя в Україні як для дорослих, так і для дітей.

Для батьків, віднесених до третьої групи, було передбачено урізноманітнення і підвищення їх зацікавленості за допомогою виконання вправ, практичних завдань, спрямованих на осмислення набутих нових знань, опанування вмінням проводити з підлітками змістовні діалоги, залучати їх до корисних справ, які мають патріотичний зміст.

Батькам з четвертої групи приділялася особлива увага. Атмосфера довіри, яка створювалася під час занять, сприяла сприйняттю ідей, які озвучувалися. Ознайомлення їх з позитивним досвідом, яким ділилися інші батьки, показ найбільш цікавих форм роботи, апробація їх на практиці, сприяли впевненості у свої сили, посилювало бажання застосовувати їх на практиці.

На кожних батьківських зборах виділялася частина (20 хвилин), цілеспрямовано призначена удосконаленню підготовки батьків до формування у підлітків національно-культурної ідентичності, розкривалися наступні теми:

1. Національна ідея і національно-культурна ідентичність людини: її сутність, роль у житті країни, у житті людини.
2. Шляхи, форми і методи формування національно-культурної ідентичності у школі та в сім'ї. Особливості її формування у підлітків.
3. Підвищення потенціалу взаємодії школи і сім'ї у формуванні національно-культурної ідентичності підлітків.

Теоретичні знання батьки отримували у вигляді повідомлень, роз'яснень від учителя, доповнень від інших батьків. З означених питань проводилися діалоги, дискусії, обговорення власного позитивного досвіду, виховних ситуацій.

Політизація українського суспільства торкнулася кожного, тому проблеми національно-патріотичного виховання, формування національно-культурної ідентичності з кожним разом ставали все більш цікавими для переважної більшості батьків. Обговорення і дискусії гострих питань мали розкутий характер, що допомагало відверто висловлюватися щодо кожного моменту, який обговорювався. Застосування запропонованого комплексу методів формування свідомості, організації діяльності, методів стимулювання сприяло значному підвищенню готовності батьків до формування у підлітків національно-культурної ідентичності.

Таким чином, проведена робота сприяла виявленню типів батьків щодо формування національно-культурної ідентичності у підлітків та сприяла виявленню шляхів ефективної взаємодії батьків і школи у формуванні національно-культурної ідентичності дітей підліткового віку.

Література:

1. Доукіна О.М. Готовність батьків до формування у підлітків національно-культурної ідентичності/Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної наук.-практ. конф. Інституту проблем виховання НАПН України за 2017 рік/ [За ред. І.Д.Беха, Р.В.Малиновського].- Вип. 6. Івано-Франківськ: НАІР, 2018. – 356 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Видання друге, доповнене й виправлене. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
3. Словник іншомовних слів/уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К.: Наук. думка, 2000.- 680 с.